

Конспект на тему: **Правові та організаційні засади державного захисту викривачів корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень.**

Даному питанню законодавцем в Законі України «Про запобігання корупції» відведено цілий розділ. Це розділ 8, який має назву «Захист Викривачів». Даний розділ складається всього з однієї статті 53-ї Державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції.

Що ж таке «ВИКРИВАЧ»

Відповідно до ч. 1 ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції» (далі Закон) особа, яка надає допомогу в запобіганні і протидії корупції (викривач), - особа, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, повідомляє про порушення вимог цього Закону іншою особою.

Тобто, Викривачем вважається особа, яка: - обґрунтовано переконана в достовірності інформації про порушення вимог Закону іншою особою.

Особа повинна повідомляти інформацію, яка базується не на припущеннях, а на фактах, які знаходять своє підтвердження, наприклад у різного роду документах. Проте якщо інформація виявиться недостовірною, особа повинна буде довести, що на момент поширення у неї не було підстав сумніватися у достовірності поширених нею відомостей, і - повідомляє про порушення вимог Закону іншою особою. За дотримання цих двох умов особа набуває статусу та відповідних гарантій, передбачених для викривача.

Повідомлення викривача може стосуватися будь-якого корупційного кримінального правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, протиправність яких передбачена у КК або в КУАП, а також які регламентовані у Законі «Про запобігання корупції» та відповідають ознакам корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Суб'єктивною ознакою повідомлення викривача є його обґрунтована переконаність, що інформація, яка міститься у повідомленні, є достовірною.

Таким чином, законодавець підвищує вимоги до повідомлення викривача: у ньому не лише повинні наводитися певні факти порушення іншою особою вимог Закону «Про запобігання корупції», а вони мають аргументовано мотивуватися, підтверджуватися.

Особи, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, перебувають під захистом держави (ч. 1 ст. 53 Закону).

Право на захист у особи виникає у зв'язку з повідомленням нею про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції»

За наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, або їх близьких осіб, у зв'язку із здійсненим повідомленням про порушення вимог цього Закону, правоохоронними органами до них можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні та інші спрямовані на захист від протиправних

посягань заходи, передбачені Законом України "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві"

Що ж це за заходи?

Заходи забезпечення безпеки (стаття 7 зазначеного Закону)

1. Заходами забезпечення безпеки є:

- а) особиста охорона, охорона житла і майна;
- б) видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку;
- в) використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження;
- г) заміна документів та зміна зовнішності;
- д) зміна місця роботи або навчання;
- е) переселення в інше місце проживання;
- є) поміщення до дошкільної виховної установи або установи органів соціального захисту населення;
- ж) забезпечення конфіденційності відомостей про особу;
- з) закритий судовий розгляд.

2. З урахуванням характеру і ступеня небезпеки для життя, здоров'я, житла та майна осіб, взятих під захист, можуть здійснюватися й інші заходи безпеки.

Цей Закон поширюється виключно на осіб, які заявили про вчинення кримінального правопорушення, а діяльність викривачів є значно ширшою, і охоплює повідомлення про вчинення корупційних правопорушень, які за своїм змістом не є кримінальними правопорушеннями. Однак, право на забезпечення безпеки мають лише ті викривачі, які повідомили про вчинення кримінального правопорушення, оскільки ці заходи застосовуються виходячи з рівня небезпеки, яка виникає для викривачів.

Приводи та підстави для застосування заходів безпеки передбачені у ч. 2 ст. 20 Закону «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

1. Підставою для вжиття заходів є дані, що свідчать про наявність реальної загрози їх життю, здоров'ю, житлу і майну.

2. Приводом для вжиття заходів може бути:

- а) заява учасника кримінального судочинства, члена його сім'ї або близького родича;
- б) звернення керівника відповідного державного органу;
- в) отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу і майну зазначених осіб.

До особи, яка здійснила повідомлення про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції», або члена її сім'ї, у зв'язку зі здійсненням такого повідомлення не можуть бути застосовані наступні заходи:

- звільнення або примушення до звільнення;
- притягнення до дисциплінарної відповідальності;

- інші негативні заходи (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати) (абзац перший частини третьої статті 53 Закону України «Про запобігання корупції»).

Водночас, у разі звільнення без законної підстави або незаконного переведення на іншу роботу у зв'язку з повідомленням про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою працівник повинен бути поновлений на попередній роботі органом, який розглядає трудовий спір (частина перша статті 235 Кодексу законів про працю України).

У разі наявності підстав для поновлення на роботі працівника, який був звільнений у зв'язку із здійсненням ним або членом його сім'ї повідомленням про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою, та за його відмови від такого поновлення орган, який розглядає трудовий спір, приймає рішення про виплату йому компенсації у розмірі шестимісячного середнього заробітку (частина четверта статті 235 Кодексу законів про працю України).

Законом України «Про запобігання корупції» передбачена можливість повідомляти інформацію анонімно (частина п'ята статті 53 Закону України «Про запобігання корупції»).

Інформація про викривача може бути розголошена лише за його згодою, крім випадків, встановлених законом (абзац другий частини третьої статті 53 Закону України «Про запобігання корупції»).

В адміністративному та цивільному процесі є можливість залучення НАЗК, як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача у справах щодо застосування керівником або роботодавцем чи створення ним загрози застосування негативних заходів впливу до позивача.

НАЗК може бути залучено як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача у справах щодо застосування керівником або роботодавцем чи створення ним загрози застосування негативних заходів впливу до позивача (звільнення, примушування до звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності, переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) у зв'язку з повідомленням ним або членом його сім'ї про порушення вимог Закону «Про запобігання корупції» іншою особою.

У таких справах обов'язок доказування правомірності прийнятих при цьому рішень, вчинених дій покладається на відповідача (ч. 2 ст. 53, ч. 3 ст. 81 ЦПК, ч. 3 ст. 49 КАС).

Вчинення роботодавцем дій, спрямованих на порушення трудових прав працівника за повідомлення останнім про факти корупційних правопорушень за своїм змістом не є корупційним правопорушенням, а за наявності ознак складу злочину, має кваліфікуватися за ст. 172 КК.

Відповідно до частини 4 статті 53 Закону Національне агентство, а також інші державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування забезпечують умови для повідомлень їх працівниками про порушення вимог цього Закону іншою особою, зокрема через спеціальні телефонні лінії, офіційні веб-сайти, засоби електронного зв'язку

На виконання цієї норми на офіційному сайті Черкаської обласної у розділі діяльність - запобігання корупції створено за назвою «телефон довіри», де розміщено наступну інформацію:

З метою своєчасного отримання та оперативного реагування на факти корупції та пов'язані з корупцією правопорушення в Черкаській обласній раді функціонує «телефон довіри» та скринька «електронної пошти довіри».

Приймання повідомлень про корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення вчинені посадовими особами Черкаської обласної ради проводиться у робочий час щодня, крім вихідних, за телефоном **37-26-65**, а на електронну пошту **korupcia@oblrada.ck.ua** - цілодобово.

У такому ж порядку приймаються повідомлення від працівників виконавчого апарату обласної ради про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» (далі – Закон) іншою особою, у тому числі без зазначення авторства (анонімні), зроблені на підставі статті 53 цього Закону.

Телефонна лінія завжди доступна, завжди вільна.

Форма повідомлення

Повідомлення про порушення вимог Закону може бути як письмовим, так і усним.

Письмове повідомлення може надійти:

- поштою;
- від викривача особисто до канцелярії;
- у скриньку для кореспонденції органу або на особистому прийомі;
- через офіційний веб-сайт органу;
- засобами електронного зв'язку.

Усне повідомлення може надійти через спеціальні телефонні лінії.

Викривачі можуть подавати як ідентифіковані, так і анонімні повідомлення про порушення Закону.

Ідентифіковане викриття – це повідомлення особи про правопорушення від свого реального імені або передача в будь-якій іншій формі, в якій може бути визначено авторство.

При анонімному службовому повідомленні особа не надає жодної інформації про себе або може використовувати вигадане ім'я.

Закон встановлює детальну процедуру розгляду саме анонімних повідомлень, оскільки, за загальним правилом, встановленим у ч. 1 ст. 8 Закону «Про звернення громадян», письмове звернення без зазначення місця

проживання, не підписане автором (авторами), а також таке, з якого неможливо встановити авторство, визнається анонімним і розгляду не підлягає.

Однак анонімні повідомлення про порушення вимог Закону, враховуючи їх важливість у подоланні корупції, повинні розглядатися та вирішуватися відповідними уповноваженими особами.

Анонімне повідомлення про порушення вимог цього Закону підлягає перевірці у строк не більше 15 днів від дня його отримання.

Анонімне повідомлення підлягає розгляду за умови, якщо у ньому вказані:

- дані, які дозволяють ідентифікувати конкретну особу, яка вчинила порушення;
- конкретні відомості про факт і обставини вчинення порушення вимог Закону.

Закон України «Про запобігання корупції» не містить спеціальних строків перевірки повідомлень, поданих викривачем із зазначенням авторства.

Для врегулювання зазначеного питання потрібно за аналогією керуватися положеннями ст. 20 Закону «Про звернення громадян», згідно з яким ідентифіковані повідомлення повинні бути розглянуті у строк не більше одного місяця від дня їх надходження, а ті, які не потребують додаткового вивчення, – невідкладно, але не пізніше 15 днів від дня їх отримання.

Також має містити :

- дані, які дозволяють ідентифікувати конкретну особу, яка вчинила порушення;
- конкретні відомості про факт і обставини вчинення порушення вимог Закону.

Стаття 5. Вимоги до звернення (Закон України «Про звернення громадян»)

Усне звернення викладається громадянином на особистому прийомі або за допомогою засобів телефонного зв'язку через визначені контактні центри, телефонні "гарячі лінії" та записується (реєструється) посадовою особою.

Письмове звернення надсилається поштою або передається громадянином до відповідного органу, установи особисто чи через уповноважену ним особу, повноваження якої оформлені відповідно до законодавства. Письмове звернення також може бути надіслане з використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку (електронне звернення).

У зверненні має бути зазначено прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина, викладено суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги. Письмове звернення повинно бути підписано заявником (заявниками) із зазначенням дати. В електронному зверненні також має бути зазначено електронну поштову адресу, на яку заявнику може бути надіслано відповідь, або відомості про інші

засоби зв'язку з ним. Застосування електронного цифрового підпису при надсиланні електронного звернення не вимагається.

Звернення, оформлене без дотримання зазначених вимог, повертається заявнику з відповідними роз'ясненнями не пізніше як через десять днів від дня його надходження, крім випадків, передбачених частиною першою статті 7 цього Закону.

Та у разі якщо звернення не містить даних, необхідних для прийняття обгрунтованого рішення органом чи посадовою особою, воно в строк не більше п'яти днів повертається громадянину з відповідними роз'ясненнями (стаття 7).

Пунктом 7 ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції» встановлено, що

посадові особи органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів, у разі виявлення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, зобов'язані:

- ужити заходів щодо припинення такого правопорушення;
- негайно повідомити у письмовій формі спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції.

Якого саме суб'єкта повідомляти, треба вибирати у конкретній ситуації, враховуючи характер правопорушення, суб'єкта його вчинення та інші обставини.

При цьому повідомляти потрібно про вчинення як корупційного, так і пов'язаного з корупцією правопорушення.

Відповідно до примітки до статті 45 (Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям) Кримінального кодексу України корупційними злочинами, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, згідно з цим Кодексом вважаються злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410.

Згідно з приміткою до статті 45 Кримінального кодексу України також корупційними злочинами, відповідно до цього Кодексу, вважаються злочини передбачені статтями 210, 354, 364, 364¹, 365², 368, 368², 368³, 368⁴, 369, 369².

Відповідно до глави 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» Кодексу України про адміністративні правопорушення адміністративна відповідальність передбачена за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 172⁴); порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (стаття 172⁵); порушення вимог фінансового контролю (стаття 172⁶); порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 172⁷); незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (стаття 172⁸); невжиття заходів щодо протидії корупції (стаття 172⁹).

Перелік правопорушень, пов'язаних з корупцією, за вчинення яких може бути притягнуто до **дисциплінарної відповідальності** (не є виключним)

1. Неприйняття антикорупційної програми, неподання на погодження антикорупційної програми Національному агентству (стаття 19).
2. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища (стаття 22 Закону).
3. Обмеження щодо одержання подарунка (стаття 23 Закону).
4. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 25 Закону).
5. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (стаття 26 Закону).
6. Обмеження спільної роботи близьких осіб (стаття 27 Закону).
7. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 28 Закону).
8. Порухення правил етичної поведінки (статті 38–44).
9. Недотримання вимог статті 53:
 - розголошення інформації про викривача;
 - відсутність умов для повідомлень про порушення вимог Закону іншою особою, зокрема через спеціальні телефонні лінії, офіційні веб-сайти, засоби електронного зв'язку;
 - невиконання вимог розгляду анонімного повідомлення;
 - відсутність негайного реагування у вигляді письмового повідомлення про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції.
10. Недотримання вимог щодо організації проведення спеціальної перевірки (статті 56–58).
11. Непроведення службового розслідування стосовно особи, яка вчинила корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення (стаття 65).
12. Недотримання вимог щодо незаконних актів та правочинів (стаття 67).

І на завершення хотілося б відмітити, що на сьогодні, всі питання що стосуються викривачів врегульовані лише цим розділом закону, який в деяких випадках відсилає до деяких законів.

Проте, наразі на виконання Стратегії розвитку Національного агентства з питань запобігання корупції на 2017-2020 роки розроблений проект Закону України «Про захист викривачів корупції», який як і стратегія лишається не прийнятим Верховною Радою України.